

Heeft Rotterdam iets met mussen?

Gerard L. Ouweneel [bevolgen vogelaar en natuurpublicist; glo@wxs.nl]

Destijds rustte Het Natuurhistorisch niet eer ze het lijktje van de wereldberoemde Dominomus in huis had. Als dan ook de directeur van dat museum zich verdiept in de kloten van de mus en Kees Heij - al tientallen jaren nauw verbonden met Het Natuurhistorisch - een monografie over de huismus schrijft, dan is het zonneklaar dat het museum iets met mussen heeft. In 2006 kwam het dan ook tot een heuse mussententoonstelling, getiteld 'De Grote Huismus Tentoonstelling'. Geldt die populariteit van de mus voor heel Rotterdam? Gelet op het no-nonsense karakter van de stad en het door zijn inwoners omarmde adagium 'doe-maar-gewoon-dan-doe-je-al-gek-genoeg' is een zekere binding met de huismus wel te plaatsen. In Rotterdam geen verheven stadsoort als de ooievaar, waarmee Den Haag zich presenteert. Neen, Rotterdam gaat voor de mus en daarmee basta.

In de stad was in het verleden niet altijd applaus voor de huismus. In het bijna negentig jaar geleden verschenen boekje over de gewonere vogels in en om Rotterdam komt de soort vanzelfsprekend aan bod. De auteur C.M. Plomp trekt aardig van leer. Ik citeer (houdt u vast):

'Verwenst, vervloekt zelfs, en alleen uit onkunde vriendelijk ingehaald. Ze maken het er dan ook naar. Laten we eens nagaan, wat zoal prijkt op het mussenmenu. Dan weten we meteen waaruit de vijandschap tussen mens en mus ontspruit. 't Liefst eten zij melkrijpe graankorrels. Daarmee voeden ze ook hoofdzakelijk de jongen, hoewel ze dan ook insecten voeren. Zaadeters zijn ze echter in de eerste plaats. Ze bezoeken de moestuinen om de kiemende erwten uit de korrels te prikken. Zij eten van erwten, bonen en allerlei andere groenten ook de groene scheuten.'

Zo gaat het een poosje door met ook een opsomming van hetgeen de voorjaarsbloemen van de mus te duchten hebben. Plomp komt tot een heel 'zondenregister' en signaleert dat tegenover alle gebreken geen enkele deugd te plaatsen is. Diens slotsom is dat mussen als zeer schadelijk worden aangemerkt maar dat 'ze lustig tegen de verdrukking ingroeien en dat tot nog toe geen enkel vervolgingsmiddel een verdelgingsmiddel gebleken is'. Bent u daar?

Mao en Thijsse

Geloof maar dat er tijden waren dat het in Nederland wemelde van de mussen. Autoriteiten achtten ze een dusdanige plaag dat in regio's een ingeleverde mussenkop 2 cent opbracht, voor de jeugd een prima zakcentje. Het mussengilde van Oisterwijk telde in de tweede helft van de negentiende eeuw 67 mussendoders. Dus al een eeuw voor Mao zijn onderdanen opriep mussen te verdelgen, gingen Nederlandse autoriteiten China's grote roerganger voor. Bij Mao ging het overigens om ringmussen.

Jac P. Thijsse kon in 1903 het eerste hoofdstuk van zijn fameuze *Het Vogelaar* aanvangen met 'we zullen beginnen met even op straat of voor 't venster naar de mussen te kijken'. Zo simpel was dat. Maar zelfs de grote natuurbeschermer Thijsse ontkwam er niet aan kritische kanttekeningen bij het mussendom te plaatsen. Hij klaagt dat ze zijn mooie voorjaarsbloemen aan stukken bijten, maar hij eindigt met vast te stellen dat ondanks alle vervolging *Passer domesticus* zich weet te redden en dat ze mensen als vrienden blijven beschouwen. Mensen en mussen vormen een twee-eenheid. Tegen wil en dank.

Wereld Mussendag

De klaagzangen van Thijsse en Plomp (en van mijn moeder ten aanzien van haar tuintje in het Rotterdamse Tuindorp Vreewijk) dat in het voorjaar de mussen de uitbottende eerder braaf gepote krokusbolletjes te lijf gingen, zijn thans verjaard. De reden is dat de mussen goeddeels uit de steden en tuinen zijn verdwenen. Hoe en wanneer ging het mis? Naar de omvang van de nationale mussenpopulatie ruwweg een eeuw geleden is het gissen. Maar dankzij de snel groeiende steden met woningen van mindere kwaliteit die mussen een overvloed aan nestplekken boden, moet de mussenbevolking enorm geweest zijn. Veertig jaar geleden kwam Sovon Vogelonderzoek Nederland met een

▲ Een huismus in de tuin is allang geen vanzelfsprekendheid meer in Rotterdam. (Mark Grutters)

aantal taxatie op de proppen: tussen de een en twee miljoen paren. Tien jaar later durfde Sovon te stellen dat na afloop van het broedseizoen er in de natie tussen de 15 en 20 miljoen huismussen rondvlogen. Vanaf begin jaren negentig ging het zodanig mis dat de Sovon-rekenmeesters in 2002 op slechts 500.000 tot 1 miljoen paren uitkwamen, waarmee de merel de huismus onttroonde van de eerste plaats als talrijkste der Nederlandse broedvogels. Sovon en Vogelbescherming gaven de mus een transfer naar de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels met de kwalificatie 'gevoelig'. De mussenmisère blijft niet beperkt tot hier. Jaarlijks is de 20e maart verheven tot Wereld Mussen Dag: Google 'World Sparrow Day' maar eens. In Nederland gaat die dag ongemerkt voorbij, zij het dat Vogelbescherming wel van het evenement op de hoogte is, zo werd mij desgevraagd verzekerd. Iets voor Het Natuurhistorisch om op die datum jaarlijks de trom te roeren? En dan speciaal in Rotterdam met als doel om de stad op het schild te heffen als mussenstad van Nederland?

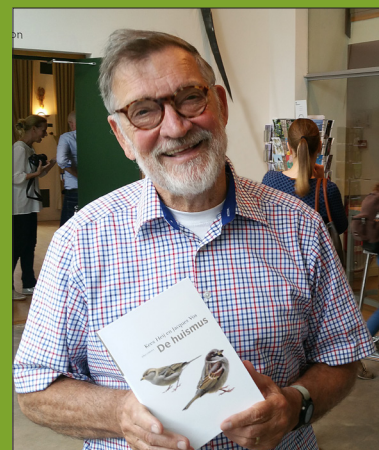
Kaaiarabier

Er is weinig verbeeldingskracht nodig om te beseffen dat Rotterdam een eeuw geleden een mussenwalhalla was. Ga maar na. Nestplaatsen genoeg in de nieuw gebouwde woningwijken. De Rotterdamse volksnaam 'kaaiarabier' wijst erop hoezeer de haventerreinen met veel overslag van ook graanproducten een extra voedselbonus boden. Voorts werd het straatbeeld beheerst door cohorten sloopswagens, getrokken door paarden die de haverrijke resultaten van hun spijsvertering onbekommerd op de kinderhoofdjes dropten. En daar kwam nog eens bij dat de nijver in de stad in de weer zijnde Rotterdammers minder de tijd zullen hebben genomen om mussen het leven zuur te maken dan plattelanders. Hoe luguber en ironisch ook, na het bezoek van de Luftwaffe aan de stad op 14 mei 1940 werd het centrum nog musvriendelijker. De ruïnes boden nestgelegenheid en in het kader van de kariger wordende voedselvoorziening ging men op de puinvlakten granen verbouwen. In het hier besproken boek *De huismus* treffen we onder andere een voorkeurslijstje aan van geprefereerde nestplaatsen. Op nummer één komt onder dakpannen. Pas op de vijfde plaats staan boomnesten. Of bij het teruglopen van de mussenpopulatie boomnesten nog

De huismus door Kees Heij en Jacques Vos

De Vogelserie van Atlas Contact gaat lustig door met nieuwe titels, waarbij de uitgever vooral met monografieën van gewonere soorten aan de weg tinnert. Verschenen zijn onder andere al *De kauw*, *De gierzwaluw* en *De spreeuw*. Albert Beintema's *De grutto* uit dezelfde reeks sleepte de Jan Wolkersprijs voor het beste natuurboek van 2016 in de wacht. Nu is er ook *De huismus* met vanzelfsprekend Kees Heij (1940) als auteur, samen met zijn jeugdvriend Jacques Vos (1941). Beide oud NJN-vrienden ontmoeten elkaar weer na 35 jaar op een reünie, waarbij het idee rees een mussenboek te schrijven, met Heij als bioloog die promoveerde op de populatie-ecologie van huismussen in de stad en op het platteland en Vos als tuinvogel- annex mussenexpert. Het boek is niet alleen een aanrader voor mussenliefhebbers. Ieder die geboeid is hoezeer een (vogel)soort opportunistisch gebruik weet te maken van hetgeen de mens aanrichtte op de wereld, zal met stijgende verbazing lezen hoe de huismus dat klaarde. De auteurs verrichtten veel onderzoek, waarbij ze de grote lijn in het mussenbestaan afwisselden met pakkende details. Zo lezen we dat vierenhalve eeuw geleden een Dresdener predikant de huismus in de ban deed omdat hij diens 'scandaleuze onkuisheid' niet pruimde. De auteurs zijn vogelbeschermers pur sang, zodat de lezer adviezen krijgt hoe we de neerwaartse spiraal waarin de nationale huismussenpopulatie zich bevindt kunnen keren. In Rotterdam volgt Kees Heij nog steeds enkele mussenvolken. Dat er ruimte is voor enig optimisme is opbeurend. In mijn eigen Maasdamse tuin koester ik het mussenzootje. Nu ik de gedragsbeschrijvingen die in *De huismus* zijn te vinden kan projecteren op de leuke mussenuren die zich achter gene zijde van de pui afspeelen, krijgen deze een extra dimensie. [GLO]

De huismus. Kees Heij en Jacques Vos; 158 pagina's, geïllustreerd. Uitgeverij Atlas Contact. ISBN 978-90-450-3023-4. Euro 19,99 (ruim voorradig in de Museumwinkel)

▲ Kees Heij met zijn nieuwe boek *De huismus*.
(André de Baerdemaeker)

gemeengoed zijn weet ik niet. In de zestiger jaren waren er boomnesten in Diergaarde Blijdorp en kende ik een forse kolonie op de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen onder Numansdorp. Het betrof slordige bouwsels type Flodder. Voeg daarbij de door de auteurs van *De huismus* beschreven promiscue levenswijze en er komt een vogelsoort naar voren die het zo nauw niet neemt, hetgeen misschien de juiste instelling is om de populatiecrisis die de soort sinds 1990 doormaakt, het hoofd te bieden.

We zijn nieuwsgierig welk beeld de in 2018 verschijnende nieuwe Sovon-vogelatlas voor de huismus zal geven, zeker ook voor Rotterdam. Om het reilen en zeilen van de mus in de stad te volgen, valt voor Het Natuurhistorisch wellicht te overwegen een mussenmeldpunt in te stellen. Het museum en zijn staf hebben er blijk van gegeven zich verbonden te voelen met *Passer domesticus*. Dus noblesse oblige. ◀

Bronnen

- Beusekom, R. van, Huigen, P., Hustings, F., de Pater, K. & Thissen, J. 2005 - *Rode Lijst van Nederlandse broedvogels* - Tirion Uitgevers
- Hellebrekers, W.Ph.J. 1965 - Boomnesten van de Huismus [Oölogische en nidologische mededelingen 1964 (en eerder)] - *Limosa* 38: 83-88
- Heij, K. & Vos, J. 2016 - *De Huismus* - Atlas Contact
- Hoek, D.J. 2013 - *Mao's mussen* - De Bezige Bij
- Moeliker, K. 2016 - *De kloten van de mus* - Nieuw Amsterdam Uitgevers
- Plomp, C.M. 1931 - *Vogels in en om de stad* - N.V. de Arbeiderspers
- Schreuder, A. 2002 - Voor de huismus is Nederland te netjes - NRC-Handelsblad 29 november 2002
- Thijssen, J.P. 1942 - *Het Vogeljaar* - (vijfde druk). A.G. Schoonderbeek

